

ISSN (Print): 2521-666X
ISSN (Online): 2706-9079

Науковий погляд: економіка та управління

№ 2 (72) / 2021

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

Науковий погляд: економіка та управління
(правонаступник наукового журналу
“Вісник Академії митної служби України. Серія: “Економіка”)
Заснований Університетом митної справи та фінансів у травні 1999 р.

Головний редактор:

Заруцька Олена Павлівна – доктор економічних наук, завідувач кафедри банківської справи та фінансових послуг, Університет митної справи та фінансів

Заступники головного редактора:

Лисяк Любов Валентинівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів

Петруня Юрій Євгенович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Університет митної справи та фінансів

Члени редакційної колегії:

Баранник Лілія Борисівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри соціального забезпечення та податкової політики, Університет митної справи та фінансів

Вакульчик Олена Михайлівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування, Університет митної справи та фінансів

Григораш Ольга Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів

Жадько Костянтин Степанович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри підприємництва, маркетингу та економіки підприємств, Університет митної справи та фінансів

Фесенко Валерія Валеріївна – доктор економічних наук, професор кафедри обліку, аудиту, аналізу і оподаткування, Університет митної справи та фінансів

Фролов Сергій Михайлович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів, Університет митної справи та фінансів

Павлов Роман Анатолійович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Дорина Елена Борисовна – доктор економічних наук, професор, завідувача кафедрою національної економіки державного управління, Белорусский государственный экономический университет (Республика Беларусь)

Olexandr Nekhay – D.Sc. (Economics), Professor of the Department of Economics, University Loyola Andalusia (Sevilla, Spain)

Деревянко Тетяна Пилипівна (відповідальний секретар)

Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації серія КВ № 21856-11756 ПР,
видане Міністерством юстиції України 21 грудня 2015 року.

Науковий журнал включено до переліку наукових фахових видань України в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі Наказу МОН України від 17 березня 2020 року № 409 (Додаток 1)

Галузь науки: економічні.

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування;
072 – Фінанси, банківська справа та страхування; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг;
076 – Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 232 – Соціальне забезпечення

Періодичність видання: шість разів на рік

Журнал включено до міжнародної наукометричної бази **Index Copernicus**

Затверджено до друку та поширення через мережу Інтернет відповідно до рішення вченої ради
Університету митної справи та фінансів (від 22 лютого 2021 року протокол №11)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-72-13>
УДК 336.71(075.8)

Кузьменко О.В.

доктор економічних наук, професор,
Сумський державний університет

Доценко Т.В.

керуючий ТББВ№10018/0172 філії,
Сумське обласне управління АТ «Ощадбанк», м. Суми

Кушнерьов О.С.

аспірант,
Сумський державний університет

Kuzmenko Olha, Kushnerov Oleksandr

Sumy State University

Dotsenko Tetiana

Sumy Regional Administration of JSC «Oschadbank»

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ: АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ВЕРИФІКАЦІЇ КЛІЄНТІВ БАНКУ ¹

IMPROVING THE FINANCIAL MONITORING SYSTEM: AUTOMATION OF THE BANK'S CUSTOMER VERIFICATION PROCESS

Розвиток інформаційних технологій та активізація процесів залучення фінансових посередників до схем легалізації кримінальних доходів вимагає від банків систематично удосконалювати внутрішню систему фінансового моніторингу та концентрувати увагу саме на клієнтах. Одним із найбільш простих, проте одним з найбільш актуальних із погляду протидії легалізації кримінальних доходів є процес оцінювання рівня недійсності клієнта. Проте це не стільки його фінансова спроможність, скільки репутація та рівень ймовірності причетності до легалізації кримінальних доходів. В останні часи особливо актуальною є оцінка приналежності клієнта банку до політично значущої особи. Тому процес ідентифікації та верифікації клієнтів є дуже важливим, а його раціональна автоматизація може вивільнити час спеціалістам банку на здійснення процесу перевірки клієнта, який неможливо провести онлайн.

Ключові слова: фінансовий моніторинг, легалізація кримінальних доходів, банк, ідентифікація клієнтів банку, верифікація клієнтів банку.

Развитие информационных технологий и активизация процессов привлечения финансовых посредников к схемам легализации криминальных доходов требует от банков систематически совершенствовать внутреннюю систему финансового мониторинга и концентрировать внимание именно на клиентах. Одним из самых простых, но наиболее актуальных, с точки зрения противодействия легализации криминальных доходов, является процесс оценки уровня недействительности клиента. Однако это не столько его финансовая состоятельность, сколько репутация и уровень вероятности причастности к легализации криминальных доходов. В последнее время особенно актуальной является проблема принадлежности клиента банка к политически значимой личности. Поэтому процесс идентификации и верификации клиентов является очень важным, а его рациональная автоматизация может высвободить время специалистам банка на осуществление процесса проверки клиентов, который невозможно провести онлайн.

Ключевые слова: финансовый мониторинг, легализация криминальных доходов, банк, идентификация клиентов банка, верификация клиентов банка.

The article is devoted to Improving the system of financial monitoring of the bank by automating the process of verification of bank customers. One of the simplest, but one of the most relevant, in terms of combating money laundering, is the process of assessing the level of invalidity of the client. However, it is not so much his financial capacity as his reputation and the level of probability of involvement in the legalization of criminal proceeds. The bank's clients are the second link in the process of legalization of criminal proceeds, namely an element of the placement process. If the bank's clients place criminally obtained funds, the process of their further identification will become much more complicated and will require additional efforts. Automation of identification and verification processes helps not only to save time on establishing the client's involvement in the legalization of criminal proceeds, but also eliminates the risk of involvement of the bank employee in such operations. Automation of customer identification and verification processes should include full or partial automation of processes: filling out a customer card in an automated banking system; filling in the electronic questionnaire of the client; checking the client's affiliation with politically significant and related persons and obtaining permission to establish business relations with them; customer data verification; financial condition assessments; customer reputation assessments;

¹ Стаття підготовлена за результатами дослідження, що фінансується Національним фондом досліджень України «Оптимізація та автоматизація процесів фінансового моніторингу для зростання інформаційної безпеки України» (реєстраційний номер: 0120U104810).

customer risk assessment; receiving a decision-proposal to establish a business relationship with the client or to refuse service; further updating of data; risk reassessment. Recently, it is especially important to assess the bank's client's affiliation with a politically significant person, as well as to establish the ultimate beneficial owner of the client. A study of the full implementation and enforcement of international agreements between the Government of Ukraine and the United States on tax claims on foreign accounts also found a place. Therefore, the process of identification and verification of customers is very important, and its rational automation can free up time for the bank's specialists to carry out the process of customer verification, which is impossible to conduct online.

Key words: financial monitoring, legalization of criminal proceeds, bank, identification of bank clients, verification of bank clients.

Постановка проблеми. Стійкість банків залежить від численної групи чинників [9], оптимізація яких дозволяє збалансувати прибутковість та ризик діяльності фінансових установ [5]. Одним з основних таких чинників є ефективна система фінансового моніторингу. Відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом, та фінансування тероризму вкрай негативно відображається на всіх життєвих аспектах держави, суспільства, окремої людини зокрема. Тому для виявлення, перешкодження, подолання та подальшого попередження несприятливих наслідків, пов'язаних з легалізацією кримінальних доходів, використовують комплекс заходів щодо забезпечення протидії злочинності та відмиванню незаконних доходів, що включає сукупність дій фінансового моніторингу. Першочерговими етапами проведення фінансового моніторингу виступають процеси ідентифікації та верифікації осіб, які на початкових етапах встановлення з клієнтом ділових відносин дозволяють виявити існуючі ризики від взаємодії з клієнтами.

Враховуючи досвід проведення фінансового моніторингу, наявних статистичних та прогнозованих показників оцінювання ризиків банків, інтегральних показників кількісної оцінки характеристики рівня ризику легалізації кримінальних доходів та фінансування тероризму, оцінки ризику використання банків для легалізації кримінальних доходів, витрат банків при різних комбінаціях виникнення негативних наслідків настання ризиків легалізації кримінальних доходів, рівня технічної ефективності функціонування фінансового моніторингу банківської установи, рівня використання банківської системи з метою легалізації кримінальних доходів та інших, необхідно на постійній основі вживати активних заходів щодо оптимізації процесів фінансового моніторингу на всіх його етапах для забезпечення ефективної, сучасної та вдосконаленої системи протидії легалізації злочинних доходів.

На цій основі слід наголосити, що одними з дієвих заходів удосконалення процесів фінансового моніторингу є автоматизація низки етапів з метою забезпечення оперативності проходження певних процедур, уникнення впливу людського фактору на ті рішення, які не потребують суб'єктивної думки банківських фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні поняття, терміни, процеси та операції щодо фінансового моніторингу взагалі й ідентифікації та верифікації клієнтів зокрема описано в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню терориз-

му та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [17], «Положення про здійснення банками фінансового моніторингу» затверджене постановою правління Національного банку України [18].

Вивченням питань фінансового моніторингу нині опікується широке коло сучасних науковців. Зосередження уваги саме на основних термінах і поняттях фінансового моніторингу зроблено у роботі А. Бойко [14]. Особливості процесу протидії легалізації кримінальних доходів як основного завдання фінансового моніторингу банку досліджені в роботах С. Леонова [8], А. Муси Субе [10], С. Дмитрова [1], О. Лебідь, І. Чмутова [7] та ін.

Теоретичні та практичні аспекти ідентифікації та верифікації розкривають у своїх дослідженнях А. Купін, А. Сенько, Б. Мисько [16].

Процеси та моделі автоматизації різних процесів у своїх трактатах описують учені Ф. Фернандес, Р. Буено, П. Кавальканти [3.], які досліджують використання автоматизації через генерування стохастичних процесів за допомогою нейронних мереж; О. Кузьменко, Т. Васильєва, С. Войтович, О. Чигрин та В. Снешка [6] зосереджують увагу на автоматизації процесу просторового нелінійного моделювання соціальних та економічних закономірностей; Т. Васильєва, С. Леонов, І. Адамічкова, К. Багмет [12] застосовують автоматизацію під час дослідження інституційної якості соціального сектору.

Застосування більш інноваційних інструментів у бізнес-процесах банків також активно досліджується вітчизняними та закордонними науковцями, а саме використанню масиву великих даних присвячені роботи Г. Яровенко [11], К. Гібе, Л. Хаммерстрема, Д. Цверенца [4].

Мета статті полягає в удосконаленні системи фінансового моніторингу за допомогою автоматизації процесу верифікації клієнтів банку.

Виклад основного матеріалу. Ідентифікація та верифікація клієнтів передбачає проведення поетапних дій, які в загальному вигляді можна зобразити у вигляді схеми (рис. 1).

Так, у клієнта відбираються ідентифікаційні документи, які далі перевіряються на чинність та відповідність. Ці документи копіюються, скануються, відповідним чином завіряються і клієнтом, і працівником банку та формуються в окрему юридичну справу. На підставі наданих клієнтом документів проводиться вивчення клієнта, оцінка фінансового стану та репутації клієнта. Після чого відбувається перевірка клієнта на наявність у списках політично значущих осіб, членів їх сімей та

Рис. 1. Схема реалізації процесу ідентифікації та верифікації клієнта

пов'язаних з ними осіб. У разі приналежності клієнта до категорії політично значущих осіб готується запит на отримання дозволу на встановлення ділових відносин із таким клієнтом.

Після надання дозволу Комісією з вивчення клієнтів на встановлення та підтримання ділових відносин з визначеною категорією клієнта відбувається подальша робота з клієнтом – вносяться дані про клієнта в електронну анкету банківської системи та визначається рівень ризику. Після цього на основі сукупної інформації про клієнта працівником банку приймається рішення щодо подальшої взаємодії з клієнтом – укладання договору, відкриття рахунку, проведення фінансової операції та ін. При подальшій взаємодії з клієнтом проводиться уточнення та актуалізація даних про клієнта з відповідним внесенням змін у електронну анкету клієнта, внаслідок чого може бути переоцінений рівень ризику. На постійній основі керівником відділення, відповідного підрозділу чи підрозділом фінансового моніторингу проводиться моніторинг та контроль проведення процесів ідентифікації, верифікації та належної перевірки клієнтів, а також належного заповнення електронної анкети.

З урахуванням впровадження процесів автоматизації схема автоматизованої ідентифікації та верифікації осіб, які здійснюють фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, набуває удосконалено-

го вигляду. Так, процедури ідентифікації та верифікації клієнтів банку (законних представників клієнтів банку) проводяться банківськими працівниками різних підрозділів, відповідальними за проведення комплексу процесів з належної перевірки клієнтів у відповідності до обов'язків, зазначених в їх посадових інструкціях.

Ідентифікація і верифікація клієнта відбувається на підставі документів, поданих клієнтом до банку. Всі подані клієнтом документи перевіряються співробітниками банку на наявність оригіналів та відповідно за-свідчених копій, їх чинність та належне оформлення згідно з вимогами нормативно-правових актів і внутрішньобанківських інструкцій.

Під час проведення ідентифікації та верифікації клієнта працівник банку пересвідчується за допомогою автоматизованих банківських систем та банківського програмного забезпечення у наявності клієнта в базі клієнтів банку за такими параметрами, як: фіксований номер клієнта у банку, реєстраційний номер платника податків чи ОКПО клієнта, клієнта чи ПІБ клієнта, серія і номер документу та дата народження (для фізичних осіб). У разі наявності клієнта в базі банку проводиться перевірка наявної інформації про клієнта, а за необхідності відповідне уточнення інформації. Нині є можливість проводити ідентифікаційні процедури клієнтів банку фізичних осіб через банківську карту за допомогою ПОС-терміналу.

Після чого відбувається формування справи клієнта, як у паперовому вигляді, так і з занесенням до електронного архіву банку.

Під час проведення ідентифікації та верифікації клієнтів, працівник банку надає клієнту анкету-опитувальник для заповнення ним ідентифікаційних даних, що потім переносяться до автоматизованої банківської системи.

У разі, якщо анкета-опитувальник заповнена правильно і якщо клієнт відсутній у базі клієнтів банку, проводиться реєстрація клієнта та заведення інформації про клієнта у автоматизовану базу даних банку. Процедури ідентифікації та верифікації клієнтів банку мають свої особливості залежно від типу клієнтів: резиденти (фізична особа, фізична особа – підприємець, юридична особа, відокремлений підрозділ юридичної особи) та нерезиденти (фізична особа, юридична особа, трасти та інші аналогічні утворення).

Згідно з наданими клієнтом ідентифікаційними, фінансовими, статутними (для юридичних осіб) документами, анкетною-опитувальником, з рекомендованих джерел інформації, перевірених сайтів співробітником банку в автоматизовану банківську систему вносяться або підтягуються певні дані у формі анкети клієнта за різними типами клієнтів (фізичної особи, фізичної особи – підприємця, юридичної особи – резидента, юридичної особи – нерезидента, представництва юридичної особи – нерезидента, фінансової установи – кореспондента резидента, фінансової установи – кореспондента нерезидента). Електронна анкета клієнта – це внутрішньобанківський електронний документ, в якому зібрана інформація про клієнта під час ідентифікації, верифікації, належної перевірки клієнта, висновки щодо присвоєного клієнту ризику, інформація по переоцінці ризиків, з фіксування дат таких дій. Заповнення та подальше ведення такої анкети про клієнта є обов'язковим до виконання. Така функція покладається на працівників банку, які здійснюють ідентифікацію, верифікацію та належну перевірку клієнта. А контроль за своєчасністю заповнення електронної картки клієнта покладається на керівника Відділення, Філії, Головного офісу.

Окремою частиною на виконання законодавчих вимог, а також нормативно-правових актів України щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) коштів, отриманих незаконним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також враховуючи необхідність виконання Україною міжнародної Угоди між Урядом України та Урядом Сполучених штатів Америки з метою покращення реалізації податкових правил та дотримання вимог Закону США «Про податкові вимоги до іноземних рахунків (FATCA), додатково і для фізичних осіб, і для фізичних осіб – підприємців фіксуються такі дані: чи є клієнт громадянином Сполучених штатів Америки чи податковим резидентом цієї країни, чи не має United States Permanent Resident Card (USPRC, «Green Card», форма I-551), чи не був суттєво присут-

ній в США (якщо так, то вказується ідентифікаційний код платника податків США, англійською мовою зазначається прізвище, ім'я, за наявності по батькові та заповнюється додаткова форма W-9); у разі, якщо місце народження клієнта – Сполучені штати Америки, додається та в банківське ПЗ зазначається наявність свідоцтва про втрату громадянства США чи пояснення в письмовій формі щодо відсутності громадянства США.

Одним із вагомих етапів ідентифікації, верифікації та належної перевірки клієнтів є встановлення кінцевого бенефіціарного власника клієнта, тобто фізична особа, які прямо (особисто, безпосереднє володіє часткою 25% і більше статутного капіталу чи права голосу) або опосередковано (через пов'язаних осіб володіє часткою 25% і більше статутного капіталу чи права голосу, чи здійснює вирішальний вплив незалежно від свого формального володіння, контролює, розпоряджається всіма активами, впливає на органи управління, приймає рішення) контролює діяльність юридичної особи чи здійснює вирішальний вплив на її діяльність. Причому слід зауважити, що кінцевим бенефіціарним власником не є особа, у якої є формальне право у розмірі 25% чи більше статутного капіталу юридичної особи, чи прав голосу, але при цьому така фізична особа у дійсності є номінальним власником, комерційним агентом, посередником. Цей етап має визначений строк проведення – до заключення угоди з клієнтом, до відкриття рахунку, до проведення банківської операції, тобто до встановлення будь-яких відносин клієнта з банком.

Після отримання від клієнта всіх необхідних даних та внесення їх до автоматизованої банківської системи відбувається дуже важливий етап, що суттєво впливає на подальші дії з клієнтом, – перевірка клієнта на належність до політично значущих осіб, членів їх сімей та осіб, пов'язаних із політично значущими особами. У разі, якщо клієнт банку відноситься до категорії політично значущих осіб, членів її родини, чи особи, що пов'язані з політично значущими особами, то від клієнта відбирається та до автоматизованої банківської системи заноситься така інформація: дані щодо членів сім'ї політично значущої особи (прізвище, ім'я, по батькові, наявні ідентифікаційні дані, резидентність); дані стосовно джерел походження коштів та доходів політично значущих осіб, членів її родини, чи особи, що пов'язані з політично значущими особами (заробітна плата, пенсія, стипендія, соціальні виплати, прибуток від підприємництва, дивіденди, депозитні відсотки, кошти від продажу особистого майна, інше); дані стосовно джерел надходження та обсяги коштів на рахунки політично значущих осіб, членів її родини, чи особи, що пов'язані з політично значущими особами (заробітна плата, пенсія, стипендія, соціальні виплати, кошти від ведення клієнтом підприємницької діяльності, поворотна та безповоротна фінансова допомога, дохід від операцій з цінними паперами, від продажів чи відступлення права вимоги, позикові надходження, доходи від строкових контрактів, готівкові надходження

на рахунки, або інші); чи є така особа власником або співвласником юридичної особи (з вказанням назви та ЄДРПОУ юридичної особи, відсоток або частку у статутному капіталі, її грошовий еквівалент); наявність рухомого та нерухомого майна у одноосібній чи спільній власності; інформація щодо того, чи подавалась такою особою електронна декларація майнового стану та чи містить така декларація повні та достовірні відомості щодо доходів та майна. Ця інформація визначається до встановлення з клієнтом ділових відносин, до заключення угоди, до відкриття рахунку, до проведення фінансової операції.

Якщо клієнт є політично значущою особою, членом її сім'ї, чи пов'язаний з політично значущою особою, діє від імені такої особи, чи кінцевий бенефіціарний власник відноситься до такої особи, то обслуговування такого клієнта призупиняється до отримання дозволу спеціалізованої Комісії з вивчення клієнтів Головного управління банку, а клієнту в автоматизованій банківській системі присвоюється високий рівень ризику (для іноземного публічного діяча) чи середній рівень ризику (іншим публічним діячам).

Наступним етапом проводяться перевірки внесеної в автоматизовану банківську систему інформації про клієнта всередині системи та з використанням відкритих джерел.

На кожному з підетапів перевірки клієнта працівник банку ретельно контролює проходження таких підетапів, та отриманої по ним інформації.

Наступним кроком відбувається оцінка фінансового стану клієнта. Характеристика фінансового стану набуває значення «задовільний», «незадовільний», «не визначений». У випадку наявності у банку інформації про непридатні суті діяльності клієнта необґрунтовано великі обсяги фінансових операцій, проводяться додаткові заходи по встановленню правомірності джерел доходів і коштів клієнта. І по результатам наданої інформації клієнтом та проведених перевірок, фінансовому стану клієнта присвоюється відповідне значення.

Далі проводиться оцінка репутації клієнта зі встановленням відповідного значення в автоматизованій системі банку. Характеристика репутації клієнта може бути «задовільною», «незадовільною», «негативною». У випадку, якщо про клієнта не встановлено підтверджених підстав для встановлення незадовільної чи негативною репутації, то клієнту присвоюється задовільна репутація. В подальшому, при продовженні ділових відносин ця характеристика може змінюватись.

Наступним етапом проводиться опрацювання критеріїв ризику, притаманних клієнту на основі скорингової ризик-моделі банку. По-перше, відбувається встановлення характерних клієнту критеріїв ризику. За основу переліку критеріїв ризику взято перелік індикаторів підозрілості фінансових операцій, що містяться в Додатку 20 до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу НБУ №65 від 19.05.2020 р. Цей перелік суттєво змінюється, корегується та доповнюється згідно внутрішніх вимог кожного банку,

згідно типів клієнта, характеру, суті і мети діяльності клієнта, його керівників, власників, кінцевих бенефіціарів, вимог нормативно-правових та законодавчих актів України та світу, органів та угруповань по боротьбі з відмивання нелегальних коштів. Вхідною базою даних при цьому може бути інформація з наступних джерел: надана клієнтом інформація згідно його документів (ідентифікаційні, статутні, фінансові та ін.); інформація від спеціально уповноваженого органу; відомості з анкети-опитувальника; дані, отримані з відкритих джерел та сайтів. Далі відповідно до скорингової ризик-моделі шляхом відповідних програмних моделей та інструментів відбувається відбір притаманних клієнту ризиків, кількісна бальна оцінка кожного з таких ризиків, якісна оцінка кожного з ризиків, виведення сумарного балу. Заключним підетапом є визначення рівня ризику клієнта, що може приймати значення: неприйнятно високий, високий, середній, низький. В подальшому моніторинг, переоцінка рівня ризику проводиться і співробітником, відповідальним за ідентифікацію, верифікацію та належну перевірку клієнта, і підрозділом фінансового моніторингу.

На підставі узагальненої інформації про клієнта працівником банку приймаються рішення щодо встановлення ділових відносин з клієнтом. Якщо висновок позитивний, то на вимогу клієнта йому відкривається рахунок, заключається угода, клієнт отримує банківське обслуговування, проведення фінансових операцій.

Але банк має також і право на відмову від встановлення чи продовження ділових відносин з клієнтом, відмову від проведення клієнту фінансових операцій у таких випадках: якщо клієнту встановлено неприйнятно високий ризик; якщо клієнт планує чи хоче провести операцію, віднесена до переліку підозрілих фінансових операцій; якщо клієнт не надав чи відмовляється надавати необхідну банку інформацію для ідентифікації та верифікації клієнта, визначення його кінцевих бенефіціарів; якщо клієнт не надає ідентифікаційну інформацію про особу, від імені якої проводиться операція, вигодоодержувачем якої проводиться операція, в інтересах якої операція проводиться, чи ідентифікаційну інформацію по кінцевим бенефіціарам; якщо у працівника банку виникають сумніви чи підтвердження, що від чийого імені діє клієнт, на відміну від інформації, поданої клієнтом; якщо клієнт відмовляється надавати інформацію, що запитує банк для проведення належної перевірки клієнта чи уточнення даних; надання клієнтом неправдивої, недостовірної інформації банку з метою обманути банк; якщо клієнт має ознаки банку-оболонки; якщо клієнт підтримує ділові відносини з банком-оболонкою.

На вимогу нормативно-правових актів у банку є заборона на встановлення ділових відносин, укладання угод, відкриття рахунків, проведення фінансових операцій, що реально чи номінально пов'язані з такими особами: що внесені у списки з переліку осіб, що пов'язані з терористичною діяльністю, чи діють від їх імені або є їх довіреними особами, чи володіють ними,

чи є їх кінцевими бенефіціарами; що входять до членів санкційного списку РНБОУ, чи діють від їх імені або є їх довіреними особами, чи володіють ними, чи є їх кінцевими бенефіціарами; банки-оболонки; клієнти, які підтримують ділові відносини з банками-оболонками; банки-кореспонденти-нерезиденти, що мають адресу реєстрації в державах, які не виконують затверджених рекомендацій FATF щодо боротьби з відмиванням незаконних доходів.

Відповідне рішення щодо відмови від встановлення чи продовження ділових відносин з клієнтом, відмову від проведення клієнту фінансових операцій може приймати керівник Банку чи керівник Філії банку.

У подальшому працівниками банку, відповідальними за ідентифікацію, верифікацію, належну перевірку клієнтів, проводиться актуалізація інформації про клієнта, переоцінка ризику клієнта згідно отриманих змін із відповідним прийняттям актуальних рішень щодо підтримання з клієнтом ділових відносин.

Висновки. Отже, автоматизована ідентифікація та верифікація осіб, які здійснюють фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, передбачає проведення послідовності таких етапів, як: отримання від клієнтів необхідних документів для проведення ідентифікації, верифікації та належної перевірки клієнтів; перевірка документів на чинність; перевірка клієнта на наявність в автоматизованій банківській системі; зняття копій документів, завантаження документів до електронного архіву банку; засвідчення документів клієнтом та банком; формування паперової справи, завантаження до електронного архіву; заповнення анкети-опитувальника клієнтом і перевірка такої анкети працівником банку; внесення інформації до автоматизованої банківської системи, заповнення електронної картки клієнта, заповнення анкети клієнта в електронному вигляді (на цьому етапі відбувається контроль керівником відділення, керівником Філії, керівником підрозділу центрального апарату за своєчасністю та повнотою заповнення картки клієнта працівником банків, відповідальним за ідентифікацію та верифікацію);

перевірка клієнта на належність до політично значущих та пов'язаних з ними осіб, отримання дозволу на встановлення ділових відносин з такою категорією клієнтів (такий дозвіл надається Комісією з вивчення клієнтів); перевірка клієнта; оцінка фінансового стану; оцінка репутації клієнта; встановлення, оцінка, аналіз критеріїв ризику, притаманних клієнту, визначення та присвоєння рівня ризику клієнту (працівниками підрозділу фінансового моніторингу проводиться моніторинг визначення, присвоєння та переоцінки рівня ризику); прийняття рішення щодо встановлення ділових відносин з клієнтом; відмова від встановлення ділових відносин із клієнтом (рішення приймається керівником Філії чи керівником Банку в залежності від повноважень) чи встановлення ділових відносин із клієнтом, відкриття рахунків, укладення договорів, обслуговування клієнта, проведення операцій; в подальшому при підтриманні ділових відносин із клієнтом проводиться актуалізація інформації про клієнта з відповідною переоцінкою рівня ризику за потреби.

Автоматизація процесів ідентифікації та верифікації клієнтів дозволить як банку, так і клієнту отримати низку переваг: прискорення процесів проходження ідентифікації та верифікації, скорочення часу отримання послуги від банку, не навантаження клієнта запитами, інформацію за якими банк може отримати самостійно, скорочення витрат банку на процес ідентифікації та верифікації клієнта, уникнення зловживань та впливу людського фактору на ті рішення, що не потребують таких втручань. Це у свою чергу сприяє зростанню задоволеності клієнта від банківського обслуговування, отриманню лояльності та прихильності з боку клієнта.

У загальному результаті зазначені дії з автоматизації процесів ідентифікації та верифікації осіб, які здійснюють фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, дозволять поліпшити результативність системи заходів фінансового моніторингу, що в свою чергу сприятиме посиленню стійкості фінансової системи та покращенню стану економічної безпеки держави.

Список літератури:

1. Dmytrov S, Medvid T. An approach to the use of indices-based analysis subject to money laundering and terrorist financing national risk assessment. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1 (1). С. 35–47. DOI: <https://doi.org/10.21272/sec.2017.1-04>.
2. Evana E., Metalia M., Mirfazli E., Georgieva D. V., Sastrodiharjo I. Business Ethics in Providing Financial Statements: The Testing of Fraud Pentagon Theory on the Manufacturing Sector in Indonesia. *Business Ethics and Leadership*. 2019. № 3 (3). С. 68–77. DOI: [https://doi.org/10.21272/bel.3\(3\).68-77.2019](https://doi.org/10.21272/bel.3(3).68-77.2019).
3. Fernandes F., Bueno R.d.L.d.S., Cavalcanti P.D. et al. Generating stochastic processes through convolutional neural networks. *Journal of Control, Automation and Electrical Systems*. 2020. № 31. С. 294–303. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40313-020-00567-y>.
4. Giebe C., Hammerström L., Zwerenz D. Big Data & Analytics as a sustainable Customer Loyalty Instrument in Banking and Finance. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2019. № 3(4). С. 74–88. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(4\).74-88.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(4).74-88.2019).
5. Goncharenko T., Lopa L. Balance Between Risk And Profit In The Context Of Strategic Management: The Case Of Ukrainian Banks. *SocioEconomic Challenges*, 2020. № 4(1). С. 111–121. DOI: [http://doi.org/10.21272/sec.4\(1\).111-121.2020](http://doi.org/10.21272/sec.4(1).111-121.2020).
6. Kuzmenko O., Vasylieva T., Vojtovič S., Chygryn O., Snieska V.. Why do regions differ in vulnerability to COVID-19? Spatial nonlinear modeling of social and economic patterns. *Economics and Sociology*. 2020. № 13(4). С.318–340. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2020/13-4/20>.

7. Lebid O., Chmutova I., Zuieva O., Veits O. Risk assessment of the bank's involvement in legalization of questionable income considering the influence of fintech innovations implementation. *Marketing and Management of Innovations*, 2018. № 2. С. 232–246. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.2-19>
8. Lyeonov S., Kuzmenko O., Yarovenko H., Dotsenko T. The Innovative Approach to Increasing Cybersecurity of Transactions Through Counteraction to Money Laundering. *Marketing and Management of Innovations*. 2019. № 3. С. 308–326. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-24>
9. Naser N.A Comprehensive Analysis of European Banking Soundness – Theoretical Study. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2019. № 3 (2). С. 17–43. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(2\).17-43.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(2).17-43.2019)
10. Subeh M, Boiko A. Modeling efficiency of the State Financial Monitoring Service in the context of counteraction to money laundering and terrorism financing. *SocioEconomic Challenges*. 2017. № 1(2). С. 39–51. DOI: [https://doi.org/10.21272/sec.1\(2\):39-51.2017](https://doi.org/10.21272/sec.1(2):39-51.2017)
11. Subeh M., Yarovenko H. Data Mining of Operations with Card Accounts of Bank Clients. *Financial Markets, Institutions and Risks*. 2017. № 1(4). С. 87–95. DOI: [https://doi.org/10.21272/fmir.1\(4\).87-95.2017](https://doi.org/10.21272/fmir.1(4).87-95.2017)
12. Vasilyeva T., Lyeonov S., Adamičková I., Bagmet K. Institutional Quality of Social Sector: the Essence and Measurements. *Economics and Sociology*. 2018. № 11(2). С. 248–262. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2018/11-2/17>
13. Wawrosz P. Productive of the Service Sector: Theory and Practice of Corruption Declining. *Marketing and Management of Innovations*. 2019. № 4. С. 269–279. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.4-21>
14. Бойко А.О. Система протидії легалізації кримінальних доходів у забезпеченні економічної безпеки національної економіки : дисертація ... д-ра екон. наук, спец.: 08.00.03 – економіка та управління національним господарством; 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / А.О. Бойко ; наук. консультант О.В. Кузьменко. Суми : СумДУ, 2019. 488 с.
15. Бойко А.О., Медвідь Т.А. Місце фінансового моніторингу в банківській діяльності. Визначення ризику банківської установи щодо використання її послуг для легалізації кримінальних доходів або фінансування тероризму в ході інспектування / за заг. ред. О. М. Бережного. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. С. 6–21.
16. Ідентифікація та автоматизоване керування в умовах процесів збагачувальної технології на основі методів обчислювального інтелекту : монографія / А.І. Купін, А.О. Сенько, Б. С. Мисько. 2-ге вид., перероб. та допов. Кривий Ріг : Сінельников Д. А. 2019. 297 с.
17. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закону України від 24.11.18. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 01.02.2019)
18. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу: Постанова правління НБУ від 19.05.2020. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text> (дата звернення: 01.02.2019)

References:

1. Dmytrov S., Medvid T. (2017) An approach to the use of indices-based analysis subject to money laundering and terrorist financing national risk assessment. *SocioEconomic Challenges*, no. 1(1), pp. 35–47. DOI: <https://doi.org/10.21272/sec.2017.1-04>
2. Evana E., Metalia M., Mirfazli E., Georgieva D.V., Sastrodiharjo I. (2019) Business Ethics in Providing Financial Statements: The Testing of Fraud Pentagon Theory on the Manufacturing Sector in Indonesia. *Business Ethics and Leadership*, no. 3(3), pp. 68-77. DOI: [https://doi.org/10.21272/bel.3\(3\).68-77.2019](https://doi.org/10.21272/bel.3(3).68-77.2019)
3. Fernandes F., Bueno R.d.L.d.S., Cavalcanti P.D. et al. (2020) Generating stochastic processes through convolutional neural networks. *Journal of Control, Automation and Electrical Systems*, no. 31, pp. 294–303. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40313-020-00567-y>
4. Giebe C., Hammerström L., Zwerenz D. (2019) Big Data & Analytics as a sustainable Customer Loyalty Instrument in Banking and Finance. *Financial Markets, Institutions and Risks*, no. 3(4), pp. 74–88. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(4\).74-88.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(4).74-88.2019)
5. Goncharenko T., Lopa L. (2020) Balance Between Risk And Profit In The Context Of Strategic Management: The Case Of Ukrainian Banks. *SocioEconomic Challenges*, no. 4(1), pp. 111–121. DOI: [http://doi.org/10.21272/sec.4\(1\).111-121.2020](http://doi.org/10.21272/sec.4(1).111-121.2020)
6. Kuzmenko O., Vasylieva T., Vojtovič S., Chygryn O., Snieška V. (2020) Why do regions differ in vulnerability to COVID-19? Spatial nonlinear modeling of social and economic patterns. *Economics and Sociology*, no. 13(4), pp. 318–340. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2020/13-4/20>
7. Lebid O., Chmutova I., Zuieva O., Veits O. (2018) Risk assessment of the bank's involvement in legalization of questionable income considering the influence of fintech innovations implementation. *Marketing and Management of Innovations*, no. 2, pp. 232–246. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.2-19>
8. Lyeonov S., Kuzmenko O., Yarovenko H., Dotsenko T. (2019) The Innovative Approach to Increasing Cybersecurity of Transactions Through Counteraction to Money Laundering. *Marketing and Management of Innovations*, no. 3, pp. 308–326. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.3-24>

9. Naser N.A (2019) Comprehensive Analysis of European Banking Soundness – Theoretical Study. *Financial Markets, Institutions and Risks*, no. 3(2), pp. 17–43. DOI: [http://doi.org/10.21272/fmir.3\(2\).17-43.2019](http://doi.org/10.21272/fmir.3(2).17-43.2019).
10. Subeh M, Boiko A. (2017) Modeling efficiency of the State Financial Monitoring Service in the context of counteraction to money laundering and terrorism financing. *SocioEconomic Challenges*, no. 1(2), pp. 39–51. DOI: [https://doi.org/10.21272/sec.1\(2\):39-51.2017](https://doi.org/10.21272/sec.1(2):39-51.2017).
11. Subeh M., Yarovenko H. (2017) Data Mining of Operations with Card Accounts of Bank Clients. *Financial Markets, Institutions and Risks*, no. 1(4), pp. 87–95. DOI: [https://doi.org/10.21272/fmir.1\(4\).87-95.2017](https://doi.org/10.21272/fmir.1(4).87-95.2017).
12. Vasilyeva T., Lyeonov S., Adamičková I., Bagmet K. (2018) Institutional Quality of Social Sector: the Essence and Measurements. *Economics and Sociology*, no. 11(2), pp. 248–262. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2018/11-2/17>.
13. Wawrosz P. (2019) Productive of the Service Sector: Theory and Practice of Corruption Declining. *Marketing and Management of Innovations*, no. 4, pp. 269–279. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.4-21>.
14. Boiko A.O. (2019) Systema protydyi lehalizatsii kryminalnykh dokhodiv u zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky [The system of counteracting the legalization of criminal income in ensuring the economic security of the national economy]: dysertatsiia ... d-ra ekon. nauk, spets.: 08.00.03 – ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom; 08.00.08 – hroshi, finansy i kredyt / A.O. Boiko; nauk. konsultant O.V. Kuzmenko. Sumy: SumDU, 488 p.
15. Boiko A.O., Medvid T.A. (2014) Mistse finansovoho monitorynhu v bankivskii diialnosti [The place of financial monitoring in banking] Vyznachennia ryzyku bankivskoi ustanovy shchodo vykorystannia yii posluh dlia lehalizatsii kryminalnykh dokhodiv abo finansuvannia teroryzmu v khodi inspektuvannia / za zah. red. O.M. Berezhnoho. Sumy: DVNZ «UABS NBU», pp. 6–21.
16. Identyfikatsiia ta avtomatyzovane keruvannia v umovakh protsesiv zbahachuvalnoi tekhnolohii na osnovi metodiv obchysliuvalnoho intelektu : monohrafiia [Identification and automated control in the processes of enrichment technology processes based on methods of computational intelligence] / A.I. Kupin, A.O. Senko, B.S. Mysko. – 2-he vyd., pererob. ta dopov. Kryvyi Rih: Sinielnikov D.A. 297 p.
17. Pro zapobihannia ta protydyiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia [On prevention and counteraction to legalization (cancellation) of proceeds from crime, financing of terrorism and financing of proliferation of weapons of mass reduction]: Zakonu Ukrainy vid 24.11.18. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (accessed 1 February 2019).
18. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro zdiisnennia bankamy finansovoho monitorynhu [On approval of the Regulations on financial monitoring by banks]: Postanova pravlinnia NBU vid 19.05.2020. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text> (accessed 1 February 2019).